ENHET
Enheten för Avtalsfrågor
HANDLÄGGARE
Linda Larsson

DATUM
2025-06-02
ERT DATUM
Ert datum

DIARIENUMMER
20250081
ER REFERENS
Fi2025/00457

Finansdepartementet
103 33 Stockholm

LOs yttrande gällande AI-kommissionens Färdplan för Sverige SOU 2025 nr 12

LO har valt att svara på Remiss SOU 2025:12 - AI-Kommissionens Färdplan för Sverige, genom ett urval av synpunkter. LO noterar att AI-kommissionens uppdrag inte innefattade frågor kopplat till arbetsmarknaden eller skolväsendet varför LO heller inte lämnar några ingående synpunkter på dessa områden utifrån detta.

Inledande kommentarer
LO instämmer i AI-kommissionens beskrivning av att AI redan är en del av vår verklighet och vardag, inte minst på våra arbetsplatser. LO är därför kritiskt till att arbetsmarknadens parter inte funnits representerade i egenskap av parter under arbetet med färdplanen.

Sverige har också en tradition av strukturomvandling till följd av teknikutveckling. LO delar därför uppfattningen att AI och ny teknik måste ses mot bakgrund av våra redan befintliga verksamheter och strukturer. Mycket av arbetet framåt handlar om att möjliggöra för befintliga aktörer och strukturer att kraftsamla och utifrån sina befogenheter vara en naturlig del i ett mer AI- och datadrivet samhälle.

Som AI-kommissionen också lyfter är frågan om teknikutvecklingen inte ödesbestämt utan i allra högsta grad en fråga som samhälle, politik och näringsliv proaktivt ska styra och forma. Detta görs bäst i nära samarbete och samråd med fackliga organisationer, intresseorganisationer och med människan och medborgaren i centrum för processerna och politiken. AI-kommissionen lyfter vikten av en samlad och samordnad AI- och digitaliseringspolitik framåt, och LO delar helt och fullt denna ståndpunkt och ser det som en förutsättning för att vi ska ta oss på bästa sätt genom den strukturomvandling som AI-tekniken medför.

Hållbarhetsaspekterna av AI-utveckling och användning måste gå hand i hand med en framtida nationell digitaliserings/AI-strategi. LO ser därför fram mot att dessa perspektiv omhändertas inom ramen för regeringens kommande digitaliseringsstrategi.

Landsorganisationen i Sverige
Barnhusgatan 18
105 53 Stockholm

+46(0)8-796 25 00
www.lo.se
info@lo.se

En sammanhållen och tydlig digitaliseringsstrategi

LO är helt enlig med AI-kommissionen om att Sverige behöver en sammanhållen digitaliserings- och AI-politik med en tydlig strategi och en ordentlig förvaltningsstruktur för att bära upp den. Förvaltningsstrukturen bör vara ordentligt förankrad i regeringskansliet och delegerad vidare till ansvariga myndigheter. De aktörer som idag utgör viktiga hörnstenar i samhällets digitalisering kan dockas i myndigheternas samverkan i ett led att smala kraften i det arbete som pågår, inte minst inom offentlig sektor.

Den svenska AI- och digitaliseringspolitiken framåt och en kommande digitaliseringsstrategi behöver ha en tydlig politisk ambition och riktning med mål och medel kopplade till. Detta är av stor vikt när regeringen snart väntas lägga fram sin digitaliseringsstrategi. Annars riskerar regeringens politik att bli tandlös och det har Sverige med sin digitaliseringstradition inte råd med. Vi behöver bygga ut den digitala infrastrukturen så att den kommer alla till del och den digitala infrastrukturen behöver ses som just infrastruktur, och behandlas därefter. Gemensamma offentliga plattformar och lösningar behöver också prioriteras så att inte alla offentliga aktörer behöver uppfinna sina respektive hjul. För detta krävs politiska beslut och investeringar.

Tilltro och statens roll i omställningen
Färdplanen lyfter vikten av tillit till den nya tekniken för att AI-utvecklingen ska lyckas. Arbetsmiljöundersökningen från Arbetsmiljöverket och SCB visar att endast tio procent av arbetskraften ser ganska eller mycket negativt på den teknologiska utvecklingens påverkan på arbetet. Sett till utbildningsbakgrund skiljer det sig inte heller särskilt. Detta bekräftas också i LOs egna undersökning som visar att mindre än tio procent av arbetarna upplever den ökande digitaliseringen på arbetsplatsen som negativt. Likaså visar LOs undersökning att få arbetare de facto är rädda att förlora jobbet till följd av ny teknik. Detta är ett mycket bra utgångsläge för Sverige som AI-nation men även för den svenska arbetsmarknaden i den fortsatta digitala strukturomvandlingen.

Svensk fackföreningsrörelse har av tradition haft en positiv grundinställning till ny teknik. Det går att hävda att svenska arbetares tilltro till ny teknik är god. Men inställningen är historiskt villkorad och bör inte ta förgiven. För facken har en förutsättning varit att jobben som skapas genom ny teknik ska vara bättre och säkrare än de gamla. Likaså ska vinster och produktivitetsökningar fördelas rättvist. Slutligen behöver det finnas en social trygghet i omställningen. De sociala trygghetssystemen har varit på nedmontering under lång tid och detta rimmar illa med den trygghet i förändring som arbetskraften behöver och som till stor del ska tryggas och säkras av staten, även om partslösningar också finns.

LO delar AI-kommissionens ståndpunkter kring omställningssystemets vikt och menar därför att det är av största vikt att staten tar sitt ansvar och levererar den trygghet i förändring och omställning som behövs för att arbetstagare fortsatt ska tryggas och kunna känna tilltro och tillit genom den gröna- och digitala strukturomvandlingen.

Kompetens och digitalt kunnande
LO välkomnar ett synsätt och en sammanhållen politik för livslångt lärande kopplat till AI och ny teknik. Permanenta kompetens- och utbildningsinsatser avseende dessa frågor måste finnas genom hela utbildnings- och kompetenskedjan. LO anser att digital grundkompetens behöver finns i utbildningssystemen från grundskola till gymnasium, vuxenutbildningar, yrkesutbildningar och arbetsmarknadsutbildningar.

LO understryker att det oförändrat är arbetsgivarens ansvar att tillse att arbetstagarna har den kompetens som behövs för att utföra sina arbetsuppgifter även på en arbetsmarknad allt mer driven av ny teknik. Med det sagt fastslår exempelvis OECD i sina rapporter vikten av att befolkningen som helhet och inte minst personer som redan är i arbete också får tillgodogöra sig kompetensinsatser för att stärka sin grundläggande digitala kompetens. LO välkomnar därför AI-kommissionens resonemang och förlag kopplat till kompetenslyft för alla. LO anser att staten behöver ha en sammanhållen och långsiktig strategi och finansiering för den digitala baskunskapen i samhället. Särskilt som detta inte är en engångsinsats, utan ett kontinuerligt lärande. Det kan inte vara upp till olika ideella och privata aktörer att ensamt bära detta ansvar. Staten behöver ta ansvar, och exempelvis utifrån Sveriges nationella arbete med EUs digitala mål för digital grundkompetens ge berörda myndigheter tydliga permanenta uppdrag att tillhandahålla utbildningsinsatser mm på området som vänder sig de breda befolkningslagren med en inkluderande ansats. Här kan olika sätt och medel behövas. Detta utifrån principen att Sverige ska sätta människan i centrum för den digitala utvecklingen och drivas utifrån principen att kompetens är avgörande för Sveriges fortsatta digitala förmåga.

AI-kommissionen lyfter folkbildningens roll i utbildningsinsatserna. Sverige har en stolt tradition och en mycket väl utvecklad infrastruktur för folkbildning som självfallet har en viktig roll att fylla i dessa frågor även framöver. Här behöver statligt styrda initiativ för innehåll och eller tillhandahållande av kompetensinsatser synkas med folkbildningen och kompletteras med ekonomiskt stöd för utbildnings- och kompetensinsatser på området.

Att höja baskunskapen hos medborgarna syftar till att motverka digitala klyftor och skapa inkludering. Sveriges strategi för digital grundkompetens måste också gå hand i hand med en ambitiös strategi för digital inkludering.

Detta är en komplex fråga som måste prioriteras och ses utifrån olika perspektiv. Det är med stor sannolikhet inte en fråga med en unison lösning utan istället flera.
Frågan om inkludering är i grunden en demokratifråga, och en fråga om ett jämlikt samhälle där alla ges samma möjligheter att vilja och kunna vara en del av ett digitalt samhälle.

Samhällets och den offentlig sektorns användande av AI
LO välkomnar att AI-kommissionen lyfter behovet av gemensamma insatser och infrastruktur för offentlig sektor. LO delar detta synsätt och ser också att politiken och resurserna för detta område måste prioriteras.
LO noterar en önskan i den generella debatten om att främja den offentliga sektorns snabba anammande av AI. LO anser att införande av AI i det offentliga inte ska ses som en ”quick fix” på strukturella problem och att detta istället är något som bör ske noga övervägt och med ett tydligt syfte. LO delar AI-kommissionens bedömning att AI kommer att ha stor påverkan på, och vara av stor betydelse för, den offentliga sektorn och välfärden. Området hade därför förtjänat en genomlysning som inte utgick från de felaktiga antaganden som AI-kommission gör i sin färdplan. Det finns inget i befolkningsprognoser och data om välfärdsbehov som stöder kommissionens skrivning om att vi inom bara några år ser ett behov av 125 procent av välfärden i relation till dagens mått, med bara 75 procent av bemanningen.

LOs framskrivningar baserat på data från SCB visar på att det demografiskt motiverade behovet ökar med knappt 4 procent från 2023 till 2040. KI visar att andelen av befolkningen som är i arbetsför ålder ökar fram till 2040. SCB pekar på samma utveckling, med en större andel av befolkningen i arbetsför ålder, ända fram till 2050. AI kommer sannolikt att ha stor betydelse i offentlig sektor, men tekniken kan inte motiveras av vare sig snabbt ökande behov eller akut personalbrist. Ny teknik ska som alltid motiveras av förbättrad kvalitet, produktivitet och arbetsmiljö.

LO vill se en utveckling av medborgarcentrerad AI som utgår från verkliga behov och lösningar baserade på det. Det är också viktigt att analysen som en medborgarcentrerad strategi tar sitt avstamp i innefattar jämlikhets- och jämställdhetsperspektiv för att bli så inkluderande som möjligt. Att utveckla och implementera digitala lösningar såsom AI-teknik är komplexa processer som handlar om långt mer än enbart de digitala lösningarna i sig. Det ställer krav på en djupare analys av syftet och en tydlig definition av vad som avses att uppnå. Vi behöver klargöra vilka digitala lösningar som lämpar sig bäst beroende på vilken verksamhet det handlar om och vilka moment och beslut som bäst görs genom människor. Vilka val som görs påverkar nämligen de offentliga tjänsternas innehåll och utformning, men det påverkar också arbetstagares arbetsinnehåll, arbetssätt, hur arbetet organiseras och arbetsmiljö.

Det påverkar även professionen och hur vi ser på dess uppgift i förlängningen. Eftersom AI-systemen också är arbetstagarnas arbetsverktyg behöver införandet av ny teknik på arbetsplatsen hanteras efter gängse lagar och regler med de fackliga representanterna. Det finns också stora värden att vinna för verksamheten i utformningen av de offentliga tjänsterna när arbetstagarna som är verksamhetens experter är delaktiga inför, under och efter att ny teknik införs.

EUs högnivågrupp för AI COM (2019) 168 slog redan 2019 fast vikten av att beakta hur AI-systemen påverkar samhället i stort. Användning av AI-system bör därför övervägas noggrant i synnerhet i situationer som rör den demokratiska processen och AI-teknikens sociala inverkan. LO saknar en bredare diskussion om just AIs potentiella inverkan på offentlig sektor och samhället i stort. Införandet av AI-teknik i det offentliga kan exempelvis komma att förändra diskursen för välfärdssystemen och dess transaktioner.
Vi behöver diskutera hur vi värderar mänsklig subjektivitet och värdet av professionen. Vad händer med de värden som finns inbyggda i våra välfärdssystem när exempelvis handläggningsprocesser automatiseras? Hur ska bias, diskriminering och oanade konsekvenser av systemen undvikas? Detta är frågor som har långtgående konsekvenser och som inte bör lämnas utan en öppen diskussion och analys. Det är viktigt att vi hela tiden styr utvecklingen så att inte den tekniska utvecklingen styr oss i en i slutänden oönskad riktning där de värden som vår välfärd bygger på har ändrats utan att vi själva aktivt eller medvetet valt det.

Stärkt samråd och fler perspektiv
Att sätta människan i centrum för digitaliseringen betyder också att bjuda in fler röster till policyborden. Digitalisering och AI är inte bara tekniska frågor eller näringspolitik. Det är demokratiska frågor som genomsyrar alla delar av vårt samhälle inklusive arbetslivet.
AI-kommissionen föreslår bland annat att det ska inrättas transparanta strukturer för samråd med näringsliv, akademi och representanter för kommuner och regioner för att stärka upp i det svenska förhandlingsarbetet i EU. LO vill se utökade möjligheter till samråd med berörda myndigheter och regeringskansliet, i europaarbetet såväl som i det nationella arbetet. De fackliga organisationerna måste ha en självklar plats i dessa samråd.
Utöver en förstärkt facklig representation vid samråd ser LO också behov av en bredare representation så att fler röster och perspektiv kan lyssnas in i det fortsatta policyarbetet på såväl nationell som internationell nivå.

Frågor om reglering
Färdplanen innehåller ett antal utrednings- och regleringsförslag kopplat till datadelning men också regelförenklingar i EU-akter. Datadelning har en central roll att fylla i ett mer datadrivet samhälle.

Dock är det viktigt på vilka principer data ska kunna delas och hur det görs. LO anser att frågor kopplat till individers datarättigheter, integritet och sekretess alltid måste värnas och väl avvägas i relation till regeländringar till förmån för nyttoeffekter av delandet av data från privat eller offentlig aktör.
LO instämmer i AI-kommissionens bedömning att det är av värde att utveckla språkmodeller för svenska språket för att stärka kulturell och demokratisk infrastruktur, men betonar samtidigt behovet av att klargöra de rättsliga ramarna för användning av upphovsrättsligt skyddat material och att en ersättningsmodell för sådan användning måste utformas i nära dialog med rättighetshavare och deras organisationer. LO delar vidare färdplanens förslag att också hitta gemensamma europeiska lösningar på frågor kopplade till upphovsrätt och användande av generativ AI.

Med vänlig hälsning
Landsorganisationen i Sverige

Johan Lindholm

Linda Larsson
Handläggare